

La protecció dels espais volcànics

Els afloraments de roques volcàniques terciàries i quaternàries a Catalunya es troben pràcticament en la seva totalitat a les comarques gironines. Les traces més importants de vulcanisme terciari es poden resseguir en diverses localitats de la Selva i de l'Alt i el Baix Empordà, mentre que els edificis volcànics quaternaris es concentren a la Garrotxa, a la Vall de Llèmena i a la conca de l'Onyar. Del vulcanisme quaternari se'n coneixen més de quaranta cons i una vintena de colades visibles, molts dels quals en molt bon estat de conservació, cosa que ha atret l'atenció no solament de científics i estudiosos sinó de la gent del país en general, que els ha considerat part important del patrimoni natural propi, i, en conseqüència, dignes de conservació. En aquest article farem un repàs de les iniciatives de protecció proposades i de les mesures de conservació adoptades en aquests espais volcànics quaternaris.

Les iniciatives de protecció a les comarques gironines

En efecte, des que el 1917(1) mossèn Josep Gelabert sol·licità la declaració de Parc Nacional per a la zona volcànica olotina, s'han succeït les campanyes i les propostes per tal de dotar de mesures de protecció els paisatges volcànics.

Les campanyes cíviques prenen cos a la segona meitat dels anys setanta especialment centrades en evitar la destrucció dels volcans garrotxins (molt especialment el Crosat) i el volcà de la Crosa de Sant Dalmai, afectats per activitats extractives a cel obert. Significativament, el Congrés de Cultura Catalana celebra el 1977 els actes de cloenda de la campanya de salvaguarda del patrimoni natural a Olot.

Les propostes de sistemes d'espais protegits per a Catalunya des del *Regional Planning* de 1932 han inclòs de manera irregular els volcans quaternaris, tal com es reflecteix al quadre núm. 1.

Les primeres mesures legals de protecció es prenen el 1972, quan l'Ajuntament d'Olot inclou en el *Catàleg de protecció del Pla General* els volcans de l'entorn de la ciutat.

De fet, la protecció urbanística dels edificis volcànics es generalitza des dels nous planejaments urbanístics que es redacten a Catalunya a partir de la reforma de 1975 de la Llei del sòl i del traspàs de les competències en matèria urbanística a la Generalitat de Catalunya.

SALVADOR GRAU

En el cas del volcà de la Crosa de Sant Dalmai, el 1978 la Comissió Provincial del Patrimoni Històrico-artístic de Girona incoa expedient de declaració de Paratge Pintoresc, sense que arribés a tenir una resolució positiva, i el 1981, els ajuntaments de Bescanó i Vilobí d'Onyar encarreguen l'elaboració d'un catàleg de protecció del volcà de la Crosa, del qual només se'n va aprovar la part corresponent al terme municipal de Bescanó, per acord de la Comissió Provincial d'Urbanisme amb data de 23 de juny de 1982.

El 3 de març de 1982 arriba la que seria la primera declaració d'un espai natural protegit del Parlament de Catalunya, que declara Paratge Natural d'Interès Nacional(2) la Zona Volcànica de la Garrotxa, amb la inclusió, que es concretà en el Decret 71/1986, de 13 de febrer, de la pràctica totalitat de cons volcànics i colades de lava de l'àrea garrotxina. Els edificis volcànics foren declarats Reserves Naturals Integrals(2).

La resta dels volcans, puig d'Adri, puig de la Banya de Boc i Crosa de Sant Dalmai foren inclosos al Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), aprovat mitjançant el Decret 328/1992, de 14 de desembre. Amb el PEIN, doncs, es dota per primera vegada d'un règim bàsic de protecció tota l'àrea del vulcanisme quaternari.

Les àrees volcàniques en el Pla d'Espais d'Interès Natural

El Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) (vegeu el quadre núm. 2), en un primer nivell, estableix un règim bàsic de protecció a les àrees volcàniques gironines (vegeu el quadre núm. 3).

En un segon nivell, preveu concretar la conservació de cadascun dels espais que inclou mitjançant l'aplicació de dos tipus de mecanismes: o bé la declaració com a espai natural de protecció especial (parc nacional, parc natural, paratge natural d'interès nacional, reserva natural), o bé la redacció d'un pla especial de protecció del medi natural i del paisatge com a instrument d'ordenació i de delimitació definitiva de l'espai(3). (Vegeu el quadre núm. 4).

Vegem ara a continuació l'anàlisi i les propostes que el PEIN fa dels espais del volcà de la Crosa, el puig de la Banya del Boc i el puig d'Adri, des del punt de vista de la seva conservació (de la Zona Volcànica de la Garrotxa se n'ocupen altres articles en aquest mateix número i és possible obtenir-ne abundant bibliografia). Cal observar que, malgrat que els edificis i materials

Quadre núm. 1:

Els volcans en les propostes de sistemes d'espais protegits

	1	2	3	4	5	6
Zona volcànica de la Garrotxa	NO	SÍ	SÍ	SÍ	SÍ	SÍ
Puig de la Banya del Boc	NO	NO	NO	NO	NO	SÍ
Puig d'Adri	NO	NO	NO	NO	NO	SÍ
Crosa de Sant Dalmai	NO	NO	NO	NO	NO	SÍ

1. Regional Planning, 1932.
2. Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans, 1976.
3. Inventario abierto de espacios naturales de protección especial ICONA, 1978.
4. Llista d'espais d'especial interès natural de la Comissió d'Urbanisme de Catalunya, 1980.
5. Estudi Reconeixement territorial de Catalunya, CDTMA, 1980.
6. Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), 1992.

volcànics són els que singularitzen aquests espais, òbviament han de ser considerats com a sistemes naturals, sovint amb valors afegits des del punt de vista florístic i faunístic, i en conseqüència la seva conservació és tractada en el PEIN de manera global. Esmentem breument de cada espai les seves característiques, i els problemes que es plantegen en la seva conservació, i les determinacions i propostes que fa el PEIN per a cadascun d'ells.

El volcà de la Crosa de Sant Dalmai

El volcà de la Crosa és un gran cràter d'explosió amb un diàmetre màxim de 1.300 m i una fondària màxima del cràter de 74 m. De fet, és un dels cràters d'explosió quaternaris de majors dimensions de la península Ibèrica. Al seu interior hi ha un con estrombolià secundari d'un diàmetre màxim de 700 m. Aquestes característiques el fan una singularitat geològica de primer ordre per al patrimoni natural català i, per tant, una peça bàsica de la xarxa d'espais del PEIN.

El paisatge és constituït per un mosaic d'alzinars, pinedes, brolles i conreus, que formen un paisatge equilibrat i harmoniós d'excel·lent qualitat.

Encara que en un moment donat planà l'amenaça de la construcció d'un circuit de competició, i va iniciar-se fins i tot una urbanització amb l'obertura d'alguns vials, les agressions més directes que ha sofert el volcà de la Crosa han estat causades per les activitats extractives que han rosegat els seus flancs, i per la carretera de Girona a Santa Coloma de Farners (GI-533) que el talla per l'extrem nord-occidental.

En alguns punts s'han substituït les formacions forestals autòctones per plantacions d'eucaliptus i altres espècies exòtiques, i als conreus del centre del cràter s'hi han plantat també planifolis de creixement ràpid, desdibuixant així la percepció de la morfologia volcànica.

De manera més localitzada cal esmentar l'impacte de l'ús recreatiu en algunes àrees boscoses, i també l'abocament de runes i deixalles domèstiques. A l'àrea de les Guilloteretes se situà un punt de tractament i d'abocament de residus procedents de la trituració de fusta.

Malgrat les transformacions esmentades i l'elevada vulnerabilitat dels materials volcànics, l'edifici volcànic es troba en un estat de conservació notable. El PEIN preveu que es redacti

Quadre núm. 2:

El Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN)

La figura del Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) va ser definida i regulada per la Llei 12/1985, de 13 de juny, d'espais naturals, i el Pla va ser aprovat definitivament el 14 de desembre de 1992.

L'objectiu del PEIN és la delimitació i l'establiment de les determinacions necessàries per a la protecció bàsica dels espais naturals la conservació dels quals es considera necessària d'assegurar, d'acord amb els valors científics, ecològics, paisatgístics, culturals, socials, didàctics i recreatius que posseeixen (art. 15.1 de la Llei d'Espais Naturals).

El PEIN és un instrument de planificació territorial (té el caràcter de Pla Territorial Sectorial) i, alhora, un instrument de conservació de la natura, que pretén assolir una articulació operativa de la xarxa d'espais naturals amb els altres instruments de planificació territorial, urbanística i sectorial. Inclou 144 espais naturals, la superfície dels quals equival al 20,3% del territori de Catalunya. Les normes comunes als espais del Pla són bàsicament l'aplicació del règim del sòl no urbanitzable, el sotmetiment al procediment d'avaluació d'impacte ambiental dels projectes d'obres i instal·lacions susceptibles de perjudicar notòriament els valors protegits i l'establiment de mesures per tal de minimitzar l'impacte de les activitats extractives i de la circulació motoritzada.

Aquest règim general va acompanyat de l'avaluació de la problemàtica de conservació existent o previsible en cada espai, i de la definició de mesures específiques per a cada cas (protecció d'espècies, directrius per al planejament urbanístic, protecció de sistemes limnològics, restauració d'àrees degradades, etc.).

un pla especial de protecció del medi natural i del paisatge que homogeneïtzi i completi la reglamentació urbanística, i reforci el grau de protecció del conjunt de l'espai (vegeu l'apartat següent). Així mateix determina que cal evitar qualsevol alteració de la geomorfologia volcànica, adoptar les mesures necessàries per evitar els abocaments de residus, condicionar les àrees degradades i definir les mesures de restauració més indicades en cadascun dels espais afectats per les activitats extractives.

El puig de la Banya del Boc

– Aquest espai inclou dos edificis volcànics, el del puig de la Banya del Boc i el del clot de l'Omera, i una ampla colada de laves basàltiques que va donar lloc a la plana de Sant Joan. L'extrem d'aquesta colada basàltica, tallada verticalment pel riu Llémena, presenta magnífics exemples de disjuncions prismàtiques verticals (columnates basàltiques). La zona presenta una gran complexitat, amb diverses alternances de fases freatomagmàtiques i estrombolianes.

L'espai presenta una mostra remarcable dels paisatges mediterranis del sistema Transversal, dominats per les comunitats pròpies de l'alzinar litoral i de la sureda. En l'extrem nord de l'espai s'hi troba un fragment de roureda de roure martinenc i és també destacable la verneda que ressegueix la riera de Llémena.

En alguns punts de l'espai s'han produït canvis morfològics i destrucció dels sòls i la vegetació per extracció de gredes. Al sector sud de la Banya del Boc hi ha l'antic abocador municipal, on, tot i ser tancat, encara es fan abocaments incontrolats. Una línia d'alta tensió travessa l'espai, i s'han donat episodis esporàdics de contaminació orgànica a la riera de Llémena que han afectat especialment la fauna íctica.

Globalment l'espai es pot considerar en bon estat de conservació. El PEIN preveu la redacció d'un pla especial de protecció del medi natural i del paisatge, i determina que cal desenvolupar el règim urbanístic (la propietat està molt fragmentada, i en el conjunt de l'espai hi ha 14 masies i cases disseminades) i establir una protecció estricta en relació a les

Quadre núm. 3:

Les àrees volcàniques al PEIN

Espai	Superfície total	Municipis
Zona Volcànica de la Garrotxa	12.007,5 ha	Castellfollit de la Roca La Vall de Bianya Les Planes d'Hostoles Les Preses Mieres Montagut Olor Sant Aniol de Finestres Sant Feliu de Pallerols Sant Joan les Fonts Santa Pau
Volcà de la Crosa	204,8 ha	Vilobí d'Onyar Bescanó Aiguaviva
Puig de la Banya del Boc	240 ha	Sant Martí de Llémena
Muntanyes de Rocacorba (inclou el volcà de puig d'Adri)	3.177 ha	Mieres Canet d'Adri Sant Martí de Llémena Sant Miquel de Campmajor

Quadre núm. 4:

Instrument i figures de protecció de les àrees volcàniques previstes al PEIN

Espai	Figura/Instrument de protecció
Zona Volcànica de la Garrotxa	Espai natural de protecció especial (parc natural) Cons volcànics i colades com a reserves naturals parcials
Volcà de la Crosa	Pla especial de protecció del medi natural i del paisatge
Puig de la Banya del Boc	Pla especial de protecció del medi natural i del paisatge
Muntanyes de Rocacorba (puig d'Adri)	Pla especial de protecció del medi natural i del paisatge

activitats extractives.

Els treballs de base per a l'elaboració del pla especial(4) identifiquen com a directrius de conservació del conjunt volcànic, entre d'altres, evitar qualsevol alteració de la geomorfologia volcànica, segellar i restaurar l'abocador, establir mesures que evitin el risc de contaminació per purins de la riera de Llémena, mantenir la diversitat paisatgística actual mantenint l'ocupació agrícola i la pastura extensiva, redactar plans tècnics de gestió i millora forestal que facin possible l'aprofitament sostenible dels alzinars i la roureda, establir mesures de conservació estrictes dels sistemes naturals associats a la riera i disminuir l'impacte de la línia elèctrica d'alta tensió.

El puig d'Adri (muntanyes de Rocacorba)

– El volcà de puig d'Adri és inclòs pel PEIN al conjunt de les Muntanyes de Rocacorba, formades per relleus abruptes i escarpats, que originen una alternança de paisatges vegetals mediterranis i centreeuropeus.

El puig d'Adri és un edifici volcànic complex, format per successives fases estrombolianes i freatomagmàtiques. El model d'ocupació del sòl segueix les pautes que es repeteixen arreu del país: els vessants del con són coberts de bosc i el fons del cràter per conreus.

La riera de Canet s'encaixa en els dipòsits piroclàstics formant un singular engorjat.

L'espai natural de les Muntanyes de Rocacorba es troba en un bon estat de conservació. Malgrat això, cal assenyalar alguns impactes significatius: processos erosius manifestos en alguns punts, processos de degradació i emprobriment dels ecosistemes forestals i proliferació, indiscriminada, de torres de telecomunicacions al cim de la muntanya de Rocacorba.

El PEIN preveu la redacció d'un pla especial de protecció del medi natural i del paisatge per al conjunt de les muntanyes de Rocacorba.

Així mateix estableix que cal incloure les rouredes de roure africà *Sorbo-Quercetum canariensis* en la delimitació de superfícies forestals d'àrea reduïda a què fa referència l'article 10 de la Llei

d'espais naturals. Cal complementar el règim general del PEIN amb mesures d'avaluació i protecció dels boscos, també especialment amb la impulsió de projectes d'ordenació i plans tècnics de gestió i millora forestal.

– En els «criteris per a la delimitació definitiva» de l'espai, el PEIN esmenta que el límit podria abastar cotes més baixes, i en els «criteris de prioritat per a futures ampliacions» s'esmenta que l'espai podrà prolongar-se cap el NO, fins a connectar amb la Zona Volcànica de la Garrotxa. Aquests criteris senten les bases per englobar en un espai continu les muntanyes de Rocacorba amb el puig d'Adri, el puig de la Banya del Boc i la zona volcànica de la Garrotxa, que a banda de garantir les connexions biològiques en aquest sector del sistema Transversal, permetria desenvolupar una gestió integrada de les àrees volcàniques quaternàries de tota aquesta regió.

La planificació(5) en els espais volcànics: el cas del volcà de la Crosa

El desplegament del Pla d'Espais d'Interès Natural exigeix, com hem vist, l'adopció de mesures de conservació específiques per a cada espai mitjançant la declaració com a espai natural de protecció especial o bé amb la redacció d'un pla especial de protecció(6) (vegeu el quadre núm. 5).

De vegades s'utilitzen ambdues possibilitats alhora, com és el cas del Parc natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa, per al qual es redactà un pla especial de protecció que fou aprovat definitivament mitjançant el Decret 82/1994, de 22 de febrer.

Respecte als altres casos estudiats, en el puig de la Banya del Boc ja s'han realitzat els treballs de base per a la redacció del pla especial, mentre que ben recentment s'ha aprovat definitivament el Pla especial de protecció del medi natural i del paisatge del volcà de la Crosa.

El Pla especial de la Crosa, que tot seguit descriurem, estableix un model per a la conservació del conjunt volcànic, que pot servir de pauta per a altres àrees volcàniques de característiques similars.

El Pla intenta donar resposta a un conjunt de problemes que solen ser comuns a les àrees volcàniques del vulcanisme quaternari a banda d'establir objectius de conservació i de gestió per al conjunt dels sistemes naturals i del paisatge de la Crosa.

A continuació comentem alguns d'aquests elements comuns

Les àrees volcàniques: profundament transformades i tanmateix peça clau del patrimoni natural del país.

La planificació dels espais volcànics ha de tenir ben present la seva vulnerabilitat a l'erosió.

Quadre núm. 5:

Els plans especials de protecció del medi natural i del paisatge

Els plans especials de protecció són la figura d'ordenació que la Llei catalana d'espais naturals configura com a instrument de planificació dels espais naturals en general (art. 5 de la Llei) i també per al desplegament del PEIN (art. 16 de la Llei).

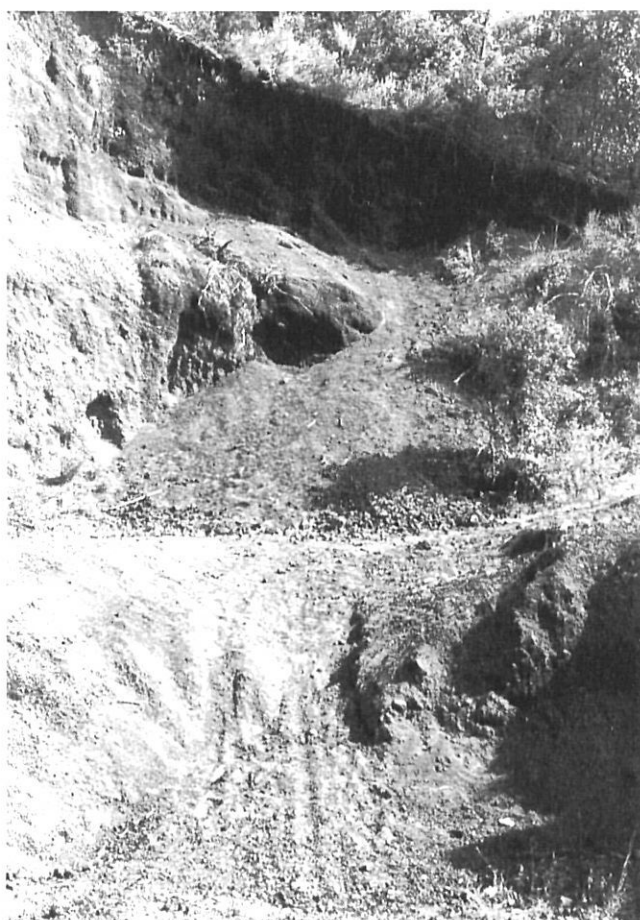
D'acord amb el seu caràcter d'instrument provinent de la legislació urbanística, en els espais naturals el Pla especial pot determinar l'estructura del territori, és a dir, aquell conjunt d'elements més invariables que conformen les bases per a la conservació de l'espai: el règim d'usos del sòl, la xarxa viària, l'ordenament urbanístic dels elements antròpics, les condicions d'implantació d'equipaments i infraestructures, etc. Amb tot, la pròpia Llei d'espais naturals i el Decret d'aprovació del PEIN amplien les seves potencialitats com a eina de planificació del medi natural atorgant-li un caràcter jeràrquicament superior al planejament urbanístic, i atorgant la seva aprovació definitiva per al Govern de la Generalitat. És així que esdevé marc d'articulació de l'actuació de les administracions públiques amb competències sobre el territori, i potent instrument de conservació de la natura.

Finalment cal afegir que en el context de la Llei estatal 4/89, de conservació de los espacios naturales y de la flora y fauna silvestres, el Pla especial pot establir directrius vinculants per a l'ordenació i la gestió dels recursos naturals: els aprofitaments forestals i cinegètics, la gestió de l'aigua, la gestió agropecuària, etc.

que cal tenir present en la conservació dels espais volcànics, i els criteris que determina el Pla en el cas de la Crosa:

a) La vulnerabilitat del substrat davant l'erosió. Els edificis volcànics quaternaris són extremament vulnerables als fenòmens erosius quan s'elimina la coberta vegetal que n'afavoria l'estabilitat. En el Pla es prohibeixen aquells usos que poden causar denudació del sòl de forma directa, com els moviments de terres o l'obertura de noves pistes forestals, i regula aquelles activitats que poden originar de manera indirecta punts d'erosió, com la treta en els aprofitaments forestals, la pastura en els espais boscosos o l'ús públic en el conjunt de l'espai.

b) La percepció de la morfologia volcànica. D'una banda, el Pla prohibeix qualsevol alteració de la morfologia volcànica en el seu conjunt i aquelles actuacions que puguin deteriorar o degradar els afloraments d'interès geològic. D'altra banda, un determinat patró d'ocupació del sòl facilita la percepció de la forma de l'edifici volcànic, contribuint a la valoració de l'espai. En general, als vessants correspon una ocupació forestal, mentre que al fons del

L'impacte de les activitats extractives es repeteix en la majoria d'espais volcànics. (Puig de la Banya de Boc)

cràter i els espais exteriors més plans correspon una ocupació agrícola. En el cas de la Crosa, el Pla reforça aquest model de paisatge, i prohibeix les plantacions arbòries en el centre del cràter quan limitin el camp visual, trenquin l'harmonia del paisatge o desfigurin les perspectives.

c) Les activitats extractives. És una de les problemàtiques que afecta de manera més contundent les àrees volcàniques, atès l'interès industrial que tenen els materials aflorants, tant les gredes

L'ocupació del sòl es característica als volcans de la regió. (Volcà l'Estany i volcà de la Crosa)

com els basalts. A la Crosa es prohibeixen les activitats extractives, i alhora s'estableixen directrius per a la restauració de les àrees afectades per antigues extraccions. És el cas de la zona de les Guilloterres, la gredera de can Costa i les petites àrees amb excavacions furtives. La definició d'aquestes restauracions planteja problemes diversos, que requeriran d'experiències pilot com la del volcà Crosat a la Garrotxa que vagin aportant elements i pautes de solució.

d) L'ordenació de l'ús públic. L'atractiu de les àrees volcàniques per a una majoria de la gent, juntament a la vulnerabilitat a l'erosió que ja hem comentat, fan de l'ordenació de l'ús públic un dels aspectes clau per a la conservació dels edificis volcànics. El Pla especial de la Crosa defineix una estratègia d'ús públic que intenta donar resposta a una demanda creixent i alhora definir les alternatives que suposin el menor impacte possible sobre els valors protegits i canalitzin la pressió recreativa existent.

Així, l'ús públic de l'espai s'ordena i s'estructura entorn dels denominats itineraris paisatgístics, constituïts per senders per anar a peu. La circulació motoritzada es limita a les carreteres i, en la xarxa rural, a l'accés a les finques i explotacions de qui n'ostenta el dret.

L'itinerari principal, senyalitzat, fa el seu recorregut en carena, vorejant la totalitat del cràter de manera que permet dominar l'espai de l'interior. Enllaça entre si tots els elements reconeguts com a rellevants (els miradors, les «portes» de l'espai, la gredera de can Costa, Sant Llop, etc.) i en la seva perifèria s'ubiquen els elements públics de suport: els aparcaments, els possibles equipaments, les zones d'informació i les zones de repòs.

e) L'ús científic i didàctic de l'espai. Els espais volcànics solen ser també punts rellevants per a la recerca científica, per a l'ensenyament de les ciències naturals i per a l'educació ambiental. La Crosa no n'és una excepció, ben al contrari. De vegades l'interès científic dels afloraments volcànics –sovint al descobert a causa d'activitats extractives– pot entrar en aparent contradicció amb l'objectiu de minimitzar l'impacte paisatgístic d'aquestes àrees plantejant-ne la restauració. El pla de la Crosa planteja solucions específiques per a cada cas, proposant solucions mixtes a les grederes de les Guilloterres i de can Costa, on es combinin, mitjançant projectes acurats, l'observació dels elements de més interès amb el condicionament global de cada àrea.

El Pla especial de protecció del volcà de la Crosa regula altres

qüestions que incideixen en la conservació dels sistemes naturals i del paisatge, com és ara l'ordenació dels aprofitaments forestals mitjançant un pla tècnic de gestió i millora forestal, la substitució de les plantacions d'espècies exòtiques, la neteja i restauració dels punts d'abocament i acumulació de residus, actuacions de millora paisatgística en edificacions, tanques i coberts, la redacció d'un pla de prevenció i extinció d'incendis forestals, etc.

Es preveu també articular la seva gestió des d'un organisme autònom amb participació dels ens locals i de la Generalitat de Catalunya.

Salvador Grau Tort és cap de la Secció de Plans i Projectes de la Direcció General de Patrimoni Natural.
Departament de Medi Ambient
de la Generalitat de Catalunya

Notes

1. Cal fer notar el caràcter primerenc d'aquesta proposta. El 1916 s'aprovà la primera llei espanyola de parcs nacionals, i el 1918 es declarà el primer parc, el Parc Nacional de Covadonga.
2. La Llei 12/85, de 13 de juny, d'espais naturals reclassificà l'espai com a Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa, i les Reserves Naturals Integrals com a Reserves Naturals Parcials.
3. La Llei d'espais naturals determina que el PEIN ha de delimitar els espais que inclou a escala 1:50.000. Per concretar la delimitació definitiva a escales de més detall, la mateixa Llei preveu la redacció d'un Pla especial o bé la declaració com a espai natural de protecció especial. Habitualment, les escales més utilitzades per a la delimitació definitiva són les 1:5.000 i 1:10.000.
4. Minuartia, Estudis Ambientals SL «Treballs de base per a la redacció del pla especial de protecció del medi natural i del paisatge del puig de la Banya del Boc» Direcció General de Patrimoni Natural, Departament de Medi Ambient.
5. Entenem aquí per planificació el procés que, partint de l'anàlisi del territori i dels seus condicionants, identifica els elements clau per a la conservació del medi natural i del paisatge, adopta estratègies d'ús i d'intervenció en l'espai, i es concreta en un document jurídicament vinculant tant per als particulars com per a les administracions públiques.
6. A més de l'aplicació d'aquests instruments, l'entrada en vigor del PEIN ha comportat la progressiva implementació d'altres tipus de mesures: línies d'ajuts per a projectes de conservació en els espais del

Pla especial de protecció de la Crosa: plànol d'ordenació de l'ús públic.